

Специфіка дискурсу «американського поетичного ренесансу»

Роботу виконано на кафедрі англійської мови та методики її викладання ХДУ

Статтю присвячено дослідженню специфіки поетичного дискурсу у віршах Дороти Паркер – представниці американського модернізму. Розглянуто погляди різних учених на трактування поняття *дискурс*, співвідношення дискурсу та тексту, визначення та характерні ознаки поетичного дискурсу, типи адресатів у ньому, окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: дискурс, текст, поетичний дискурс, адресат, кодування, декодування, імперативне висловлювання.

Заболотская О. В. Специфика дискурса «американского поэтического ренессанса». Статья посвящена исследованию специфики поэтического дискурса в стихотворениях Д. Паркер – представительницы американского модернизма. Рассмотрены взгляды разных ученых на трактовку понятия *дискурс*, соотношение дискурса и текста, определение и характерные черты поэтического дискурса, типы адресатов в нём, очерчены перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: дискурс, текст, поэтический дискурс, адресат, кодирование, декодирование, императивное высказывание.

Zabolotskaya O. V. Peculiarities of Poetic Discourse of American Renaissance. The article deals with studying of peculiarities of poetic discourse in verses by D. Parker, as the representative of American modernism. Definitions of various scientists concerning discourse; corelation of discourse and text; determination of poetic discourse, its characteristic features, types of addressee in poetic discourse are highlighted in the article; the perspective of further research are outlined.

Key words: discourse, text, poetic discourse, addressee, coding, decoding, imperative expressions.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із напрямів сучасного мовознавства є вивчення мовленнєвої діяльності – тексту і дискурсу (А. Д. Белова, О. П. Воробйова, Я. О. Бондаренко, Е. Лассан, Д. Шифрін). Основною фігурою цієї мовленнєвої діяльності є людина, що й актуалізує принцип антропоцентризму на сучасному етапі розвитку лінгвістики.

Актуальність дослідження зумовлена існуванням різних поглядів та підходів до трактування поняття *дискурс* та його типології. Останнім часом з'явилися численні наукові розвідки поетичного дискурсу, зокрема щодо виявлення його характерних ознак. Спостерігається тенденція розмежовувати поняття «поетичний дискурс» та «поетичний текст», досліджувати дискурс модернізму та постмодернізму як різновиди поетичного дискурсу.

Мета статті – окреслити специфіку дискурсу американського поетичного ренесансу на матеріалі поезії Д. Паркер.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сьогодні існує декілька визначень дискурсу. Причинами цього є різні підходи до його вивчення. Так, Н. Д. Арутюнова визначає дискурс як текст, «занурений у життя», «мову в житті», тобто текст як результат цілеспрямованої соціальної дії, як сукупність мовних, мовленнєвих, соціокультурних і прагматичних, когнітивних і психологічних факторів [1, 136–137]. О. М. Мороховський стверджує, що дискурс – це «послідовність взаємопов'язаних висловлювань» [8, 5]. В. О. Звєгінцев розуміє дискурс як «два або декілька речень, які перебувають одне з одним у змістовому зв'язку» [6, 170]. М. П. Дворжецька пропонує таке визначення: «У найширшому розумінні дискурс може розглядатися як мовленнєва діяльність у певній комунікативній сфері» [3, 17].

Т. ван Дейк розглядає дискурс у широкому розумінні як *комунікативну подію*, що відбувається між мовцем та слухачем у процесі комунікативної взаємодії у певному часовому, просторовому й інших контекстах (наприклад, розмова з другом, діалог між продавцем і покупцем, читання газети) та у вузькому розумінні як письмовий чи усний *вербальний продукт* комунікативної дії [12, 78].

У нашому дослідженні ми спираємося на визначення, що його запропонувала О. О. Селіванова, згідно з яким *дискурс* – це зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників –

онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; а також замкнена цілісна комунікативна ситуація, складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлений різними чинниками, що опосередковують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними і т. ін.) [9, 119].

Поняття *дискурс* певною мірою близьке до поняття *текст*. Якщо розглядати дискурс як категорію, що експлікується через взаємодію мовних і екстрамовних компонентів, а також як своєрідну «мозаїку» логічно скомпонованих речень [6, 5], то це поняття можна вважати ширшим, глобальнішим порівняно з текстом, оскільки воно в більшому діапазоні пов'язано з нелінгвістичними категоріями. Однак абстракція «дискурс» набуває чинності у зв'язку з реальними текстами. Дискурс і текст співвідносяться між собою як «загальне – часткове», в якій текст постає конститутивною одиницею дискурсу. За І. П. Сусовим: «Зв'язні послідовності мовленнєвих актів називаються дискурсом. Висловлення (або послідовність висловлень), що передається від мовця слухачу, стає текстом, коли воно виявляється зафіксованим на письмі (або за допомогою звукозаписувального апарату). Текст, отже, постає у вигляді «інформаційного сліду» дискурсу, що відбувся» [10, 40].

З урахуванням наведених вище дефініцій можна стверджувати: дискурс є одиницею вищого, ніж текст, рівня, що припускає виділення мінімальної дискурсивної одиниці – висловлення. Текст є радше продуктом, ніж процесом, дискурс – це увесь процес соціальної взаємодії, частину якого становить текст. Поняття дискурсу охоплює процес не тільки творення тексту, а й процес його інтерпретації.

Диференціація видів дискурсу залежить від принципу їх класифікації. Якщо за такий принцип узяти жанрову специфіку, можна виділити такі типи, як науковий дискурс, дискурс ділового мовлення, публіцистичний дискурс, рекламний дискурс, художній дискурс. Аналіз художнього дискурсу передбачає інтерпретацію його змісту з урахуванням мікро- і макроструктури, тобто внутрішніх і позатекстових зв'язків, лінгвістичного та екстралінгвістичного контексту.

Під *поетичним дискурсом* розуміємо багаторівневу систему, що включає учасників комунікації: адресата та адресанта, їх індивідуально-особистісні, соціальні та ситуативні характеристики, віршований текст, обставини його породження та сприйняття [11, 154]. Складну універсальну модель поетичного дискурсу представлено трьома рівнями: семантичним, синтаксичним та прагматичним. Семантичний рівень пов'язаний з інформацією про реальну дійсність, відправника та отримувача інформації, що міститься у поетичному тексті. Синтаксичний рівень відповідає мовним формам та зв'язкам між ними, що зафіксовано в поетичному тексті. Прагматичний рівень спирається на характеристики мовленнєвої ситуації, індивідуально-особистісні, соціальні та ситуативні характеристики й пресупозиції відправника та отримувача поетичного тексту [2, 18].

Отже, до основних елементів поетичного дискурсу відносимо: події, про які йдеться у тексті, їх учасників, перформативність та «не-події», тобто: а) обставини, що супроводжують події; б) фон, що пояснює події; в) оцінку учасників подій; г) інформацію, що співвідносить дискурс із подіями [11, 155]. Поетичний дискурс має низку ознак, що не характерні для дискурсів інших жанрів.

З позиції дискурсивного аналізу, тобто аналізу тексту в його культурно-ситуативному контексті, поетичне спілкування є діалогом особливого типу. Усі типи людського спілкування можна умовно поділити на чотири класи пізнавальних висловлювань – пісня, команда, історія (розповідь) та обчислення. У першому випадку має місце суб'єктив, ліричне співвіднесення мовця з дійсністю, яку він оцінює; у другому випадку – проєктив, імперативний вихід в іншу ситуацію (пророцтва, повчання); у третьому – траєктив, що пов'язує теперішнє і минуле (традиції та звичаї); у четвертому – об'єктив, чітка констатація факту. Кожний тип спілкування має свою часову спрямованість: об'єктив пов'язаний із теперішнім часом, траєктив – з минулим, проєктив – із майбутнім, суб'єктив – з часовою паралеллю подій, що зображуються [7, 412].

Відправник та реципієнт поетичного тексту незнайомі особисто, а процеси породження смислів та їх конструювання адресатом розірвані в часі. Унаслідок такого часового розриву між процесом створення поетичного тексту та його сприйняттям можна говорити про існування двох ступенів поетичного спілкування. Перша – кодування, тобто вербалізація концептуальної картини світу автора та звернення до адресата. Друга – відтворення вербальної інформації адресатом та інтерпретація, тобто пошук та активація концептів, закодованих у тексті, та модифікація концептуальної картини світу адресата під впливом поетичного тексту.

Свого часу О. Есперсен [5, 60] наголошував на потребі розрізняти граматику кодування (граматику від мовця) і граматику декодування (граматику від адресата), що їх можна зобразити схематично: *Мовець*: прагматика – семантика – синтактика; *Адресат*: синтактика – семантика – прагматика. Тобто генерування тексту здійснюється в послідовності від прагманастанови (мотив, мета, інтенція мовця) через пропозиціональний зміст (семантика) до його мовного аранжування на поверхневому рівні (синтактика) у вигляді готового інтелектуального продукту. Декодування ж тексту адресат здійснює у зворотному порядку.

Поетичний дискурс адресований не конкретному співрозмовникові (хоча є й такі випадки), а людству загалом, зокрема людині. Його мета – знайти співпереживання в душі читача [7, 414]. Саме цей ступінь близькості адресанта та адресата поетичного тексту є критерієм для такої класифікації адресатів [13, 157–158]:

1. Масовий адресат, від якого можна очікувати співпереживання на основі належності до людського роду. У поетичних текстах із таким типом адресата зберігаються традиційні вимоги до поетичних текстів (ритм, рима, синтаксичні та фонетичні повтори), метафори (прості для сприйняття та конвенціональні), смислова будова вірша (логічна та лінійна). Темою таких творів стають явища природи, почуття, події повсякденного життя;

2. Адресат, що пов'язаний з адресантом загальними екстралінгвістичними факторами: а) релігією; б) культурою; в) національністю (звернення до усієї країни загалом); г) соціальним станом; г) політичними подіями (зазвичай війною);

3. Адресат – цінитель складних поетичних образів, можливо, поет, який готовий до порушення формальних канонів поезії.

4. Адресат, який найбільше споріднений з автором. Він має не лише таку ж освіту, художній смак, те ж світосприйняття, а й перебуває у такому самому емоційному стані. Таким поетичним текстам притаманна абсурдність смислів, відсутність поетичної форми, алегоричність [13, 157–158].

До основних ознак поетичного дискурсу можна віднести, згідно з О. О. Горло, перформативність, тобто характеристику висловлювання або цілого тексту, що визначається як спрямованість на виконання певної дії [2, 22]. Перформативність дискурсу може бути диференційована на пряму, непряму та імпліцитну.

У контексті нашого дослідження акцентується увага на прямій формі мовленнєвого впливу. Пряма перформативність ґрунтується на здатності мовленнєвих одиниць реалізувати наміри адресанта відкрито щодо адресата. Засобами, що експлікують пряму перформативність на мовному рівні, є наказовий спосіб, безпосередньо виражений імперативними висловлюваннями [2, 23].

Характерні ознаки поетичного дискурсу, зокрема його перформативна спрямованість, яскраво репрезентовані в модерністській поезії Дороти Паркер – представниці «американського ренесансу».

Більшість творів Д. Паркер стосується проблеми взаємин чоловіків та жінок. Так, у вірші «*Pattern*» вона змальовує типову ситуацію конфлікту між слабкою та сильною статтю. Одразу ж стає зрозумілим, що лірична героїня відчайдушно ридає в подушку та намагається випхати геть свого коханого, який, напевно, прийшов із букетиком квітів просити вибачення. Добір лексичних одиниць, таких як *silly posies*, *looks a fool*, *pretty words*, *tinkling echoes* [13], свідчить, що усе в цьому чоловікові дратує її та викликає безліч негативних емоцій. Тому імперативні конструкції, що виражають пряму перформативність, у цьому випадку лунають як команди «залишити, піти, забрати». Апелятивний характер імперативних конструкцій на початку вірша робить сповідь ліричної героїні більш драматичною, відчувається біль її нещодавно розбитого серця. Зазнавши розчарування, її скривджена гідність намагається принизити кривдника та показує, яким дурнем виглядає людина, котра колись давала клятву про кохання, а зараз ось так прикривається букетиком троянд («*Who has vowed to wear the willow! Looks a fool, tricked out in roses*») [13].

Така модель поведінки описується як типова. Винесення її на обговорення та надання віршу відповідної назви «*Pattern*» свідчить про несхвальне ставлення і навіть засудження.

Але, незважаючи на іронічні слова «*Who are you, my lad, to ease me?*» [13], героїня хоче аби її заспокоїли, поговорили та зрозуміли. Про це свідчать останні рядки: «*If you must, then sit beside me.../ Tell me, why have I been weeping?*» [13]. Потреба бути почутою та втішеною пом'якшує загальне звучання вірша та надає імперативним конструкціям «*sit beside me*» та «*tell me*» характеру прохання [13].

Важливою є згадка про квіти, а саме про троянди, що вважаються символом серця, кохання, центру світобудови. Метафорично фокуси з трояндами можна інтерпретувати як «серцевий обман» або «трюк із серцем», що й пояснює основну думку вірша – гра з чужими почуттями призводить до розбивання серця. Процес декодування цього поетичного тексту дає змогу виявити тип адресата – це масовий адресат, який співпереживає разом із героїнею вірша.

Такий самий тип адресата спостерігається у ще одному вірші Д. Паркер про кохання та його розуміння жінкою – «*Somebody's Song*». Структурно вірш складається з трьох строф, кожна з яких починається і закінчується однаково. Перша строфа представляє клятви ліричної героїні у вічному коханні. Вона запевняє себе, що, віддавши коханому своє серце, солодка мить любові триватиме роками і що такого кохання в її житті ще не було («*Love like this is never done*» [13]). Час пробіжить як пісок, а вони все одно залишаються єдиним цілим. Єдність двох сердець та сила їхнього кохання підкреслюється лексемою «*welded*» від *weld* – зварювати, тобто вони нерозривно поєднані один з одним. Загальний настрій першої строфи оптимістичний, адже лірична героїня вірить у вічне кохання і змальовує його в ідеальному рожевому світлі. Про занадто наївне розуміння кохання свідчать такі слова «*He shall have my heart to keep\ Sweetly will we stir and sleep*», «*Love like this is never done / He and I are welded one*» [13]. Це солодке почуття можна асоціювати з молодістю, такою ж легковажною, довірливою і безтурботною. Інколи молоді люди здатні жити тільки почуттями і не замислюючись над тривалістю кохання. Однак час плине, відмірений «пісок» збігає («*Swift the measured sands may run*» [13]) і ставлення до почуттів, зокрема кохання, змінюється.

Друга строфа написана у формі звертання. Унаслідок вибору дієслова «*pray*» – молитися стає зрозумілим, що імпліцитно виражений об'єкт звертання – це Бог. Лірична героїня просить його, аби він уберіг її від минулих страждань («*Keep me from the old distress*») та залишив коханого біля неї таким же лагідним («*Keep him by me tenderly*») [13]. Часовий простір кохання звужується і тепер героїня молить Бога хоча б про один новий день, проведений біля коханого («*Keep him sweet in pride of me\ Ever and a day*») [13]. І хоча їхнє щастя взаємне, про що свідчить словосполучення «*our happiness*», у ньому вже з'явилася «щілина»: «*Be the one to love the less*» [13], тобто вона вже виокремлює себе з колись такого єдиного цілого і бачить, що кохання зменшується з часом. Друга строфа, вже не така оптимістична й насичена реалістичністю життя. Це вже не такий юний та легковажний погляд на почуття, це реалістичніша доросла точка зору людини, що вже багато пережила. Авторка вдається до вживання імперативних конструкцій у другій строфі, що наближає її прохання до благання, підсилюючи цей ефект уживанням аналітичної форми з «*let*». Тому імперативні конструкції у цьому вірші позбавлені будь-якої категоричності.

Третя – остання – строфа сповнена розчарування та цинізму. Авторка порівнює клятви закоханих із дрібним дощем («*Lovers' oaths are thin as rain*» [13]), а кохання інтерпретує як провісник болю. Це актуалізує концептуальну метафору LOVE IS SUFFERING, що вербалізується лексичними одиницями «*rain*», «*pain*», «*accurst*». Кохання вже зовсім не здається ліричній героїні чимось прекрасним та приємним. Воно несе біль та сприймається наче прокляття за своєю суттю. І героїня розуміє, що їх кохання не перше і далеко не останнє, що те, у чому вони колись клялися, розлетілося на маленькі шматочки. Отже, лексема «дощ» стає індивідуально-авторським символом, що несе у собі сему примарності та хиткості кохання. На відміну від оптимістичного та реалістичного характеру розповіді попередніх строф, третя строфа пронизана песимістичним пафосом із певною часткою цинізму, притаманного стилю Д. Паркер. Такий погляд на життя і кохання виникає на схилі років, коли стає зрозумілою справжня цінність речей, що колись ідеалізувалися. У такий спосіб вірш розкриває три пори життя: молодість, зрілість та старість, які одночасно втілюють три життєві позиції: оптимізм, реалізм, песимізм.

Висновки. Отже, дискурс – складне міжкатегоріальне явище. Поняття дискурс співвідноситься з поняттям текст, але дискурс – це одиниця вищого рівня, яка здійснює процес створення тексту та його інтерпретації. Поетичний дискурс представлений трьома рівнями (семантичним, синтаксичним та прагматичним), різними типами адресата, специфічними обставинами виникнення та сприйняття віршованого тексту. У проаналізованих віршах Д. Паркер виявлено більш масового адресата, перформативний характер імперативних висловлювань, численні метафори, зокрема концептуальні, порівняння та символи.

Перспективи подальшого дослідження. Враховуючи інтерес до дослідження різних типів дискурсу, перспективною вважаємо подальшу роботу з характерними рисами поетичного дискурсу та реалізацію комунікативно-прагматичних функцій імперативних конструкцій на матеріалі поетичного дискурсу.

Список використаної літератури

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Лингвистический энциклопедический словарь / Н. Д. Арутюнова. – М. : Сов. энцикл., 1990. – С. 136–137.
2. Горло Е. А. Универсальная антропоцентрическая модель поэтического дискурса / Е. А. Горло – Ростов н/Д : Наука, 2005. – 67 с.
3. Дворжецька М. П. Фонетика англійської мови: фоностилістика і риторика мовленнєвої комунікації : посіб. для студ. ВНЗ / М. П. Дворжецька, Т. В. Макухіна, Л. М. Великова, Є. О. Снегірьова. – Вінниця : Нова кн., 2005. – 240 с.
4. Демьянков В. З. Текст и дискурс как термины и как слова обыденного языка / В. З. Демьянков. – Язык. Личность. Текст : сб. к 70-летию Т. М. Николаевой. – М. : Языки славян. культур, 2005. – 342 с.
5. Есперсен О. Философия грамматики : [пер. с англ.] / [О. Есперсен ; общ. ред. и пред. Б. А. Ильиша]. – [3-е изд., стер.]. – М. : КомКнига, 2006. – 408 с.
6. Звегинцев В. А. Предложение и его соотношение к языку и речи / В. А. Звегинцев. – М. : Изд-во МГУ, 1976. – 307 с.
7. Карасик В. И. Языковые ключи / В. И. Карасик. – Волгоград : Парадигма, 2007. – 475 с.
8. Мороховский А. Н. К проблеме текста / А. Н. Мороховский // Текст и его категориальные признаки : сб. науч. тр. – К. : КГПИИЯ, 1989. – С. 5.
9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінол. енцикл. / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
10. Сусов И. П. Введение в языкознание : учеб. для студ. лингв. и филол. спец. / И. П. Сусов. – М. : АСТ: Восток–Запад, 2007. – 379 с.
11. Филимонова А. В. Проблема адресата в поэтическом дискурсе / А. В. Филимонова // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Каразіна. – Х. : 2010. – № 897. – С. 154–158.
12. Dijk T. A. van. Ideology : A Multidisciplinary Approach / T. A. van Dijk. – L. : Sage, 1998. – 384 p.
13. Dorothy Parker [Electronic resource] / – Mode of acces : http://www.poemhunter.com/i/ebooks/pdf/dorothy_parker_2004_9.pdf

Статтю подано до редколегії
12.03.2012 р.

УДК 811.111'42

О. В. Іванців – аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка

Стилістичні засоби створення корпоративного іміджу

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов для природничих факультетів ЛНУ ім. І. Франка

У статті систематизовано та проаналізовано стилістичні засоби реалізації сугестивного впливу в сучасному англомовному дискурсі корпоративного іміджмейкінгу.

Ключові слова: сугестія, стилістичні засоби, корпоративний імідж.

Іванців О. В. Стилистические средства создания корпоративного имиджа. В статье систематизованы и проанализированы стилистические средства реализации суггестивного влияния в современном англоязычном дискурсе корпоративного имиджмейкинга.

Ключевые слова: суггестия, стилистические средства, корпоративный дискурс.

Ivantsiv O. V. The Stylistic Means of Corporate Image-Making. The article focuses on systematization and analysis of the stylistic means of suggestive influence in English discourse of corporate image-making.

Key words: suggestion, stylistic means, corporate image.